

Politik i strid med naturen

Rapport

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft att förändra
PG 90 1909-2

Förord

Naturen är i kris. Den biologiska mångfalden på vår planet minskar i en rasande takt, ekosystem försvagas och hotas till och med av kollaps. Även i Sverige. Trots det talas det inte om naturkrisen på samma sätt som klimatkrisen, varken i media eller bland politiker. Och hos allmänheten är kännedomen om naturkrisen låg.

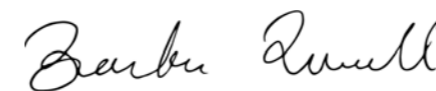
För att vända utvecklingen krävs politisk krisinsikt och beslutsamhet. Men i stället pågår en strid om miljölagstiftningar både i samhällsdebatten och inom politiken. Miljölagar och åtgärder för att skydda värdefull natur och återställa förstörda områden utmålas som onödiga och ett hot mot svenska företag, konkurrenskraft vårt lands välstånd och till och med klimatomställningen.

Men det kunde inte vara mer fel. Biologisk mångfald är en grundförutsättning för mänskligt liv och basen för vårt samhälle och vår välfärd, exempelvis för matproduktion, rent vatten och hälsa och därmed också för vår ekonomi. Företag som bygger sin affärsmodell på resursutvinning är beroende av livskraftiga ekosystem – även på lång sikt. Därför kan vi inte fortsätta att gynna affärsmodeller som gör för stor skada på miljön eller tar ut mer resurser än vad som är hållbart i längden.

Vi vet redan vad som behöver göras. Mänsklig verksamhet behöver bedrivas inom ramen för vad ekosystemen klarar av, vi behöver skydda 30 procent av land, vatten och hav och vi behöver återställa skadad natur. På så sätt kan vi trygga ett gott liv för nuvarande och kommande generationer och lägga grunden för en hållbar samhällsekonomi.

I den här rapporten granskar vi hur väl den svenska regeringens politik svarar upp mot naturkrisens allvar och presenterar förslag på åtgärder för att vända den negativa utvecklingen för biologisk mångfald.

Vi uppmanar Sveriges beslutsfattare att ta strid för att vända naturkrisen.

Beatrice Rindevall

ordförande Naturskyddsföreningen

Karin Lexén

generalsekreterare Naturskyddsföreningen

Inledning – Det är kris för naturen

Den snabba förlusten av biologisk mångfald utgör en kris och är en ödesfråga i vår tid. Naturkrisen innebär att ekosystemen försvagas och förstörs. Tre fjärdedelar av naturen på land har förändrats av oss människor. Ungefär en miljon av totalt åtta miljoner kartlagda arter är hotade. I Sverige hotas nu var tionde djur- och växtart. Aldrig tidigare i mänsklighetens historia har arter dött ut i så snabb takt.

Krisen för biologisk mångfald hänger delvis ihop med klimatkrisen och spridningen av föroreningar i miljön. Men krisen för biologisk mångfald är också en egen kris med egna orsaker som handlar om hur vi människor använder resurser på land och i vatten.

För att vända krisen för biologisk mångfald behöver vi framför allt fokusera på följande åtgärder:

- **Bruka naturen på ett skonsamt sätt som tar hänsyn till arter och ekosystem.** Vi behöver hitta en bättre balans mellan mänsklig aktivitet och vad ekosystemen klarar. Det handlar bland annat om att skogsbruk, jordbruk och fiske måste bedrivas på ett sätt som är långsiktigt hållbart både för människa och miljö. Även annan verksamhet som till exempel energiproduktion, som ofta har en negativ påverkan på arter och ekosystem, måste bedrivas med hänsyn till den biologiska mångfalden.
- **Skydda natur.** Skydd av arter, livsmiljöer och naturområden är avgörande för att bevara den biologiska mångfalden, men också för att stärka ekosystemens motståndskraft mot klimatförändringarna och skapa naturliga kolsänkor. Enligt EU:s strategi för biologisk mångfald ska 30 procent av Europas hav, land och sötvatten skyddas till 2030, varav en tredjedel – det vill säga minst 10 procent – ska vara strikt skyddade. Det krävs ambitiösa satsningar för att nå de målen.
- **Återställ skadad natur.** Efter decennier av överutnyttjande av naturen räcker det inte bara att skydda natur – vi måste även återställa skadade och förstörda områden. EU har därför fattat beslut om att 20 procent av ekosystemen ska restaureras till år 2030. Framgångsrika projekt i Sverige och Europa visar att naturen har en god förmåga att återhämta sig när vi ger den rätt förutsättningar.

Den här rapporten utvärderar hur svensk politik svarar upp mot de utmaningar vi står inför och presenterar rekommendationer för vägen framåt.

Sammanfattning

Tillståndet för våra ekosystem är mycket allvarligt – naturen och den biologiska mångfalden befinner sig i kris. Tyvärr visar vår granskning av regeringens politik att det i många fall råder en allvarlig brist på krisinsikt.

Utifrån vår granskning av regeringen Kristerssons politik i Sverige och inom EU sedan tillträdet 2022 kan vi konstatera att regeringens agerande generellt inte ligger i linje med svenska och internationella miljömål. Tvärt om så agerar regeringen i många fall på ett sätt som riskerar att förvärra krisen för naturen.

Det är positivt att regeringen tagit flera viktiga steg för att försöka vända det allvarliga läget i Östersjön genom att bland annat flytta ut trälgränsen och möjliggöra förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. Tyvärr ser det inte lika positivt ut när det kommer till livet på land och i våra sjöar och vattendrag. Här styr regeringen mot ökad produktion och lönsamhet i skog och jordbruk genom att köra på i gamla hjulspår – ofta på bekostnad av biologisk mångfald. Trots att detta varken är hållbart för naturen eller för näringarna själva i längden.

Agerandet kopplat till skydd av arter och natur är också mycket oroande. Regeringen har bland annat gjort betydande nedskärningar i budgeten för skydd och skötsel av natur, luckrat upp strandskyddsbestämmelserna och agerat för att minska skyddet av vissa arter.

När det kommer till EU-regleringar för skydd och återställande av natur så har regeringen försökt hindra att viktiga lagstiftningar ska komma på plats, verkat för att sänka miljöambitioner i lagförslagen och i vissa fall gått emot sina egna expertmyndigheter i implementeringen av EU-lagstiftning.

Med nuvarande inriktning på politiken bedöms Sverige varken kunna leva upp till de svenska miljömålen eller EU:s mål om att skydda 30 procent av hav och land och att restaurera 20 procent av ekosystemen till 2030.

	Lagstiftning/politisk process	Betyg
Reglering av verksamheter som påverkar naturen	Skogsutredningen	
	EU:s avskogningsförordning	
	EU:s gemensamma jordbrukspolitik	
	Sveriges livsmedelsstrategi	
	EU-reglering av skadliga bekämpningsmedel	
	Havsmiljöpropositionen	
	Utflyttning av trålgränsen	
	Fiskekvoter för sill och strömming i Östersjön	
	Miljöprövning av vattenkraften	
Skydd av arter, livsmiljöer och områden	Anslag till skydd och åtgärder för värdefull natur	
	EU:s ramverk för skogsövervakning	
	Artskyddsutredningen	
	Uppluckring av strandskyddet	
	Marint områdesskydd	
	Förbud mot bottentrålning i skyddade områden	
	Försvagat skydd och minskning av vargstammen	
	Jakt på säl och skarv	
Restaurering av skadad och förstörd natur	EU:s naturrestaureringslag	
	Återställande av våtmarker	

Hur har granskningen gjorts?

Naturskyddsföreningen har granskat regeringens förda politik för natur och biologisk mångfald. Ambitionen är att analysen ska ge en övergripande bild av hur Sveriges politik svarar upp mot de utmaningar vi står inför när det kommer till att möta krisen för biologisk mångfald. Utifrån granskningen ges också förslag till åtgärder för att stärka den svenska politiken för biologisk mångfald framåt.

Granskningen utgår från de viktigaste propositionerna och förslagen som regeringen lagt fram, regeringens insatser i relation till viktiga EU-lagstiftningar samt förändringar av miljöbudgeten under innevarande mandatperiod (oktober 2022-juni 2025).

Grunden för granskningen av regeringens politik utgörs av öppna källor såsom propositioner med förarbeten, lagändringar, budgetar, regleringsbrev, regeringsuppdrag, regeringsbeslut, pressmeddelanden, medieframträdanden och utspel från regeringen. Dessa har ibland kompletterats med uppgifter från nyhetsrapportering och granskande journalistik, om det tydligt framgår att det är en opartisk viktning av informanter och där alla sidor har fått ge sin bild.

Det finns fler lagstiftningar och politiska processer som påverkar biologisk mångfald utöver de som inkluderats i denna granskning. I den här rapporten har vi avgränsat oss till de viktigaste politiska processerna som antingen handlar om att reglera naturskadlig verksamhet, som syftar till att skydda och främja biologisk mångfald eller att återskapa skadad natur.

Betyg

Betygsättningen utgår från en bedömning av riktning och utfall av politiken som regeringen har bedrivit under mandatperioden kopplat till utvalda processer och lagstiftningar. När det gäller EU-politiken är det regeringens förslag/positioner som de lagt fram i EU-nämnden och hur regeringen röstat i rådet som ligger till grund för bedömning och betygsättning. Regeringens politik kopplat till de olika processerna betygsätts med ett färgbetyg som grundar sig på en sammanvägd bedömning av regeringens agerande. I de fall den granskade frågan befinner sig tidigt i processen och regeringen ännu inte lagt fram en proposition används varken betyget utmärkt eller uselt, eftersom regeringen fortfarande kan göra vägval som påverkar utfallet.

Bedömning	Färgbetyg
Utmärkt! Helt rätt beslut har fattats.	
Bra. Bra beslut har fattats men inte tillräckligt skarpt/ mycket.	
Ok. Beslut delvis i rätt riktning.	
Dåligt. Nödvändiga beslut har inte fattats.	
Uselt. Beslut i delvis eller helt fel riktning.	

Utvärdering av regeringens politik för naturen

Granskningen utgår från de viktigaste propositionerna och förslagen som regeringen lagt fram, regeringens insatser i relation till viktiga EU-lagstiftningar samt förändringar i miljöbudgeten under innevarande mandatperiod.

Reglering av verksamheter som påverkar naturen

Skogsutredningen

Bakgrund. Skogsbruket har under lång tid bedrivits på ett sätt som förändrat skogslandskapet i grunden, med ett stort antal hotade djur- och växtarter som följd. Det har länge varit tydligt att det behövs en större översyn av skogspolitiken och skogslagstiftningen. EU-rättens genomslag i skogsbruket har understrukit behovet av skarpare tillsyn, ökad kunskap om naturvärden i skogen, bättre förvaltningssystem och en skärpt hantering av avverkningar, så att vi inte fortsätter att förlora skogar med höga naturvärden. EU-domstolen har ställt krav på förebyggande strategier för hållbart skogsbruk, något som Sverige saknar idag.

Regeringens agerande. I februari 2024 tillsatte regeringen en skogsutredning med uppdrag att göra en "översyn av den nationella skogspolitiken givet utvecklingen sedan den skogspolitiska reformen 1993, inklusive policyutvecklingen inom EU, samt överväga åtgärder för ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt skogsbruk som stärker näringsfriheten och investeringsviljan". I direktiven till skogsutredningen styr regeringen ut sin riktning för Sveriges skogspolitik. Tyvärr låg direktivens fokus ganska ensidigt på tillväxt och produktion samtidigt som lösningar för natur- och klimatvärden saknades, vilket riskerar att fördjupa målkonflikterna i skogen. Direktiven innebär också att regeringen vill minska allmänhetens och civilsamhällets insyn och möjlighet att få information om och påverka skogsbruksåtgärder. Det är i direkt strid mot Århuskonventionen som Sverige har förbundit sig till.

Hösten 2024 presenterades skogsutredningen ett delbetänkande. I korthet föreslår utredaren att det ska gå snabbare att få avverka skog, att markägaren själv ska avgöra om skogen har sådana miljövärden att avverkningen måste prövas mot miljöbalken och att markägaren inte ska behöva lägga ned mer än tre procent av skogens värde för att ta fram kunskap om naturvärden i skogen. Utredaren föreslår även att ersättning ska utgå när skog inte får kalhuggas på grund av höga miljövärden. Med andra ord så missar utredningen att ta tag i de centrala problemen för biologisk mångfald i skogen – förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden, hög avverkningstakt och användning av intensiva skötselmetoder. Samtidigt riskerar vissa av utredningens förslag att förstärka problemen ytterligare.

När detta skrivs så har utredningen ännu inte lagt fram sitt slutbetänkande (planerat till augusti 2025) och regeringen har inte lagt fram någon proposition kopplat till utredningens betänkanden. Om regeringen lägger fram en proposition i linje med direktiven och utredningens första betänkande så skulle regeringens i stället få ett rött betyg.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Besluta om en bred översyn av skogspolitiken för att Sverige ska kunna nå riksdagens miljö kvalitetsmål samt leva upp till EU:s naturvårdsdirektiv och EU:s krav om ökad kolsänka. Översynen behöver innefatta såväl politik som lagstiftning för att säkerställa ett skogsbruk med landskapsperspektiv.
- Värna allmänhetens och civilsamhällets insyn och möjlighet att få information om och påverka skogsbruksåtgärder.

EU:s avskogningsförordning

Bakgrund. Världens skogar försvinner i en oroad fart. Mellan 1990 och 2020 försvann 420 miljoner hektar skog på grund av avskogning, enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation FAO¹. Det är en yta lika stor som hela EU. Anledningarna är dels att skogar huggs ner för att marken ska kunna användas till annat, främst omvandling till industriell jordbruksmark, dels att ohållbar avverkning gradvis minskar skogarnas biologiska mångfald och förmåga att bibehålla alla dess funktioner, inklusive att producera råvara.

EU:s avskogningsförordning som antogs i maj 2023 syftar till att minska avskogning och skogsförstöring och därmed minska utsläpp av växthusgaser och förlusten av biologisk mångfald. Det ska åstadkommas genom att aktörer som importerar eller exporterar utvalda produkter till och från EU måste säkerställa och redovisa att dessa produkter inte har orsakat avskogning eller skogsförstörelse och att de producerats i enlighet med lagstiftning i producentlandet. Bland de utvalda produkterna ingår exempelvis soja, nötkött, oljepalm, trä, kakao och kaffe samt en rad varor som framställs från dessa produkter - exempelvis läder, palmolja, choklad och möbler. Medlemsländer är ansvariga för tillämpning och kontroll av att regelverket efterföljs. Länder, inom och utanför EU, delas upp i tre olika risknivåer där krav på företagsbesiktning blir striktare ju högre riskfaktor.

I slutet av 2024 beslutade EU att skjuta upp tillämpningen av lagstiftningen med ett år, till slutet av 2025.

Regeringens agerande. Vid omröstningen om avskogningsförordningen i ministerrådet 2023 lade regeringen ner sin röst. Sverige blev därmed ett av fem länder som inte röstade för lagen. Efter att lagstiftningen röstats igenom så har regeringen verkat för att Sverige ska klassas som ett lågriskland, vilket innebär att företagen inte behöver samla in lika omfattande information eller genomföra lika detaljerade riskbedömningar som för produkter från medel- eller högriskländer.

I januari 2024 tillsatte regeringen en utredning om hur lagen ska införas i Sverige. I direktiven till utredningen står det att "avverkning av en urskog inte innebär skogsförstörelse" om den ersätts av en skog som är "naturligt förnygrad". I utredningen, som presenterades i februari 2025, lämnas det öppet för flera olika åtgärder för att reglera handel med trä från urskog. Naturskyddsföreningens anser att avverkning i urskog inte är förenligt med avskogningsförordningens syfte. Regeringen har i skrivande stund ännu inte lagt fram en proposition.

Regeringen har även verkat för att skjuta upp införandet av lagstiftningen i EU.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Öppna inte upp för handel med trä från urskog i den svenska implementeringen av avskogningsförordningen.

¹ FAO, Global Forest Resource Assessment 2020, <https://www.fao.org/interactive/forest-resources-assessment/2020/en/>

EU:s gemensamma jordbrukspolitik

Bakgrund. Det svenska jordbruket påverkas idag till stor del av internationella överenskommelser. Störst påverkan har EU:s gemensamma jordbrukspolitik, CAP, med tillhörande regelverk för ekonomisk ersättning.²

Det som bestäms inom CAP får stora konsekvenser för hur jordbruket bedrivs och utformas i medlemsländerna. Här tas beslut som påverkar hur Europas bönder producerar mat och förvaltar landskapen. Bland annat styr reglerna inkomststöd till jordbruket, miljöersättningar, investeringsstöd och stöd till landsbygdsutveckling.

EU sätter själva ramverket, sedan väljer länderna hur de implementerar bestämmelserna i en strategisk plan. I förlängningen kan det handla om hur mycket ersättning en gård kan få för att till exempel minska övergödningen eller vilka stöd som kan sökas för att bevara naturbetesmarker, förbättra djurvälståndet eller bedriva ekologisk odling. Bestämmelserna gäller sju år i taget.

Som en reaktion på europeiska bondeprotester lade EU-kommissionen våren 2024 fram ett förslag om att lätta på miljövillkoren inom CAP. Samtidigt som man lättnade på miljövillkoren infördes också miljöersättningar inom CAP för att kompensera för detta. Naturskyddsforeningen anser att det hade varit bättre att behålla de tidigare miljövillkoren. Förenkling av regelverk är positivt så länge det inte görs på bekostnad av miljönytta.

Regeringens agerande. Regeringen röstade för att försvaga miljöambitionerna i CAP och valde dessutom att införa de svagare miljövillkoren i den svenska jordbrukspolitiken, trots att detta var frivilligt.

Regeringen har 2025 även fattat beslut om positiva reformer inom det svenska genomförandet av EU:s jordbrukspolitik, som att införa ett stöd till vallodling och att höja ersättningen för att sköta betesmarker.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Stärk miljöambitionerna i kommande reform av den europeiska jordbrukspolitiken. CAP och dess strategiska plan bör bidra med finansiering för att nå målsättningarna i naturrestaureringsförordningen. En större andel av budgeten bör läggas på miljö medan inkomststöden bör riktas mer till de som är i störst behov av det - små och diversifierade gårdar samt nya och unga lantbrukare.
- Driv på för stärkta incitament för lönsamma miljöåtgärder. Inom CAP bör det vara möjligt att ge högre betalning för miljöåtgärder, så att det ger faktisk inkomst i stället för endast kostnadstäckning. Det kan delvis kompensera för minskade inkomststöd.

² Läs mer om EU:s jordbrukspolitik här www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/cap-miljarderna-som-paverkar-eus-jordbruk/

Sveriges livsmedelsstrategi

Bakgrund. Sveriges första livsmedelsstrategi antogs av riksdagen 2017. I strategin fastslogs att Sveriges livsmedelsproduktion ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås. Livsmedelsstrategin har stor betydelse för hur övrig jordbruks- och livsmedelspolitik utformas. EU:s strategi för biologisk mångfald innehåller mål om att 25 procent av jordbruksmarken i EU ska vara ekologiskt brukad 2030. I Sverige har andelen ekologisk jordbruksmark minskat under senare år och låg 2024 på 16,6 procent.

Regeringens agerande. I mars 2025 presenterade regeringen en uppdaterad handlingsplan som går under namnet "Livsmedelsstrategin 2.0". Tyvärr saknar den nya handlingsplanen nästan helt åtgärder för att gynna biologisk mångfald och uppfylla miljömålen. Den präglas i stället av ett ensidigt fokus på ökad produktion och lägsta möjliga implementering av viktiga EU-förordningar i hopp om att förenkla för lantbrukarna. De mål för ekologisk produktion och konsumtion som fanns i tidigare handlingsplaner har också tagits bort. Detta trots att den ursprungliga livsmedelsstrategin, som beslutades av riksdagen och fortfarande gäller, framhåller att även ekologisk produktion ska öka och relevanta miljömål nås.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Integrera miljö- och lönsamhetsperspektiv i livsmedelsstrategin och öka fokuset på diversifierad och insatssnål produktion. Det kan göras genom exempelvis mål om, och konkreta satsningar för, ökad produktion och konsumtion av ekologiska livsmedel. Det skulle öka robusthet, gynna biologisk mångfald och stärka lantbruksföretag i framkant på hållbarhetsområdet.
- Främja en mångfald av lantbruks- och livsmedelsföretag, i olika storlekar och i hela landet, exempelvis genom kraftfulla satsningar på offentliga måltider som draglok för lokala och ekologiskt hållbara värdekedjor. Starka lokala marknader minskar sårbarhet för störningar i globala handelsflöden.

EU-reglering av skadliga bekämpningsmedel

Bakgrund. Mängden insekter minskar dramatiskt i världen. I Sverige är en tredjedel av våra vilda biarter rödlistade och riskerar att försvinna. Intensifierat jordbruk och användning av bekämpningsmedel har pekats ut som några av de viktigaste bidragande faktorerna till minskningen av antalet bin och andra insekter.

2022 presenterade EU-kommissionen ett förslag till en förordning om hållbar användning av växtskyddsmedel (SUR) som skulle ersätta den tidigare lagstiftningen på området. Uppdateringen innehöll regelskärpningar för att skydda pollinatörer, miljö och människors hälsa. Bland annat föreslogs bindande mål om att minska riskerna med, och användningen av, kemiska bekämpningsmedel med 50 procent till 2030 på EU-nivå. Utifrån det skulle medlemsländerna sedan bli skyldiga att anta bindande nationella minskningsmål med hänsyn till ländernas tidigare minskningar. Lagförslaget innehöll dessutom skrivningar om att bekämpningsmedelsanvändning i särskilt känsliga områden bör minimeras. Lagförslaget fick inte majoritet i EU-parlamentet och drogs tillbaka av EU-kommissionen våren 2024.

Eftersom ingen ny lagstiftning beslutats gäller fortfarande det tidigare EU-direktivet för hållbar användning av bekämpningsmedel (2009/128/EG). Enligt direktivet ska medlemsstaterna ta fram handlingsplaner med kvantitativa mål och åtgärder för att minska riskerna med och konsekvenserna av användningen av bekämpningsmedel för människors hälsa och miljön.

Regeringens agerande. Innan den svenska regeringen deltar i diskussioner och beslut i ministerrådet så måste den förankra sin hållning med riksdagen. Regeringen uttryckte sig då positiva till lagförslaget syften men motsatte sig att lagstiftningen skulle innehålla bindande mål vilket var en av de viktigaste delarna i lagförslaget. När den europeiska miljöorganisationen EEB granskade Sveriges EU-ordförandeskap konstaterade de att "Det svenska ordförandeskapet visade inte ledarskap i rådet för att främja förhandlingarna om SUR-förslaget, som har stått stilla under stora delar av 2023".

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Sätt ambitiösa minskningsmål i nästa nationella handlingsplan för hållbar användning av växtskyddsmedel. Målen bör vara siffersatta, samt följas av politiska beslut för att nå dessa mål.

Havsmiljöpropositionen

Bakgrund. 2018 gav regeringen Miljömålsberedningen i uppdrag att föreslå en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser. I uppdraget ingick bland annat att utreda behovet av nya etappmål inom miljömålssystemet och att lämna förslag på förbättringar, styrmedel och åtgärder som bidrar till bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser.

Miljömålsberedningen lämnade sitt betänkande *Havet och människan* 2020. Betänkandet tog ett brett grepp om viktiga havsmiljöfrågor såsom fiskförvaltning, fysisk planering och skydd och presenterade omfattande och ambitiösa förslag på förändringar i regelverk, förvaltning och nya åtgärder. Någon havsmiljöproposition utifrån betänkandet lades dock inte fram under förra mandatperioden, vilket var ett underbetyg till den socialdemokratiska regeringen ledd av Magdalena Andersson. Inför valet 2022 lovade samtliga partier att antingen lägga fram eller rösta för en proposition i enlighet med miljömålsberedningens betänkande under kommande mandatperiod.

Regeringens agerande. I maj 2024 presenterade regeringen Kristersson en havsmiljöproposition som slog fast att ekosystemansatsen ska öka och att övergödningen ska minska. Viktiga delar som lyftes i propositionen var förbud mot bottentrålning i skyddade områden, att flytta ut trålgränsen till 12 nautiska mil i hela Östersjön samt att ta bort många av de undantagsområden som idag finns innanför trålgränsen, ett nytt etappmål för att minska övergödning och områdesskydd för att bidra till att nå det internationella målet om att skydda 30 procent av havet, varav 10 procent strikt skydd. Tyvärr innehöll propositionen också ambitioner att öka jakten på säl och skarv i vad man kallar "ekosystembaserad förvaltning". Det finns inga vetenskapliga belägg för att ökad jakt skulle ha positiv inverkan på bestånden av sill och skarpsill. I havsmiljöpropositionen stakar regeringen ut inriktningen för havsmiljöpolitiken, men genomförandet ska främst ske genom andra propositioner och myndighetsuppdrag.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Säkerställ att Sverige når målen om 30 procent skydd och 10 procent strikt skydd till 2030.

Utflyttning av trålgränsen

Bakgrund. Situationen i Sveriges hav är allvarlig och många fiskbestånd är idag i obalans. En av de främsta orsakerna är fisket. Sverige har en så kallad trålgräns och innanför den gränsen är trålning generellt förbjuden. Det finns dock undantag från förbudet mot trålning innanför trålgränsen, så kallade inflyttningsområden, där man får tråla, men med fler begränsningar än utanför trålgränsen. Det har under senare år diskuterats att flytta ut trålgränsen för att skydda inte minst strömmingen. Bland annat riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att flytta ut trålgränsen på prov 2021.

Regeringens agerande. Inför 2025 har regeringen gett Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i uppdrag att bland annat begränsa eller ta bort inflyttningsområdena och ta fram underlag för internationella samråd för att flytta ut Sveriges trålgräns i Östersjön till 12 nautiska mil. Detta ska gälla för fiske där trålen dras upp i vattenmassan och inte på botten, och som sker med fiskefartyg som är mer än 24 meter långa.

I maj 2022 gav regeringen HaV i uppdrag att genomföra ett tidsbegränsat vetenskapligt projekt som motsvarar en utflyttning av trålgränsen för fartyg som fiskar efter pelagiska arter i Östersjön för att utvärdera effekterna på sill- och strömmingsbestånden. Utifrån det har HaV beslutat om ett tidsbegränsat förbud för trålfiske efter pelagiska arter inom ett område i centrala Östersjön. Förbudet trädde i kraft den 1 februari 2025 och gäller fram till den 30 april 2027. Det tidsbegränsade förbudet mot trålfiske i centrala Östersjön är ett viktigt första steg för att skydda sill- och strömmingsbestånden och främja deras återhämtning. Det är mycket positivt att förbudet kom på plats redan i februari 2025. För att uppnå långsiktig effekt behöver åtgärden så snart som möjligt kompletteras med en utflyttning av trålgränsen längs hela Östersjökusten. Motsvarande skydd behövs även i Västerhavet. Dessutom behövs en minskning av kvoterna för att fisket inte bara ska flyttas ut utanför den nya gränsen.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Flytta ut trålgränsen till tolv nautiska mil längs hela Sveriges kust.

Fiskekvoter för sill och strömming i Östersjön

Bakgrund. Östersjöns ekosystem har rubbats i grunden. En bristfällig fiskeförvaltning som under lång tid prioriterat kortsiktiga ekonomiska intressen och maximalt uttag av fisk har lett till kraftigt minskande bestånd och skiften i Östersjöbeståndens ålders- och storleksstruktur.

Hur mycket fisk som får fiskas inom ett område bestäms av EU:s ministerråd. EU-kommissionen lägger förslag till vilka kvoter som ska gälla för kommande år utifrån Internationella havsforskningsrådets prognos, men det är rådet som fattar beslutet.

För 2024 och 2025 sattes kvoter för fiske av sill och strömming i Östersjön som var högre än vad bestånden tål. Inför 2024 föreslog EU-kommissionen att kraftigt begränsa fisket av sill och strömming i Östersjön och att kvoterna skulle sättas till noll förutom i Rigabukten. Ministerrådet valde dock att gå på en annan linje och fattade beslut om att sätta kvoter för fiske av sill och strömming som var lägre jämfört med 2023, men betydligt högre än vad kommissionen föreslog. Inför 2025 fattade EU:s ministerråd beslut om att fördubbla fiskekvoterna för strömmingen i centrala Östersjön.

Regeringens agerande³. Inför förhandlingarna om 2024 års fiskekvoter fastslog regeringen i EU-nämnden att Sverige skulle verka för försiktigt satta kvoter, i linje med de vetenskapliga råden. Samtidigt betonade regeringen att det kustnära, småskaliga fisket måste kunna fortsätta, och motsatte sig därför EU-kommissionens förslag om att helt stoppa det riktade fisket mot strömming/sill. Trots det allvarliga läget för bestånden, och trots regeringens uttalade ambitioner, lyckades Sverige inte få gehör i ministerrådet. Resultatet blev kvoter som låg långt över kommissionens förslag och i direkt konflikt med försiktighetsprincipen.

När kvoterna för 2025 skulle förhandlas bekräftade EU-nämnden regeringens förslag att Sverige skulle verka för kvoter i det lägre spannet. Trots det allvarliga läget beslutade dock ministerrådet att fördubbla fisket av strömming i centrala Östersjön, och höja fisket med över 20 procent i Bottniska viken. I slutändan röstade regeringen också för de högre kvoterna i strid med den linje de förankrat i EU-nämnden. Ministerrådets beslut kan innebära en stor skada för bestånden av sill och strömming, och medföra stora konsekvenser för andra arter, kustfisket och för den känsliga havsmiljön i Östersjön.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Regeringen måste visa politiskt ledarskap och ännu hårdare driva på för ett restriktivt förhållningssätt när fiskekvoterna sätts.

Miljöprövning av vattenkraften

Bakgrund. Vattenkraft är en viktig del av Sveriges energiproduktion. Men merparten av Sveriges över 2000 vattenkraftverk drivs med 100 år gamla tillstånd. Flera vattenkraftverk och dammar saknar också tillstånd helt. Små kraftverk producerar ofta väldigt lite el, samtidigt som de kan orsaka stor biologisk skada. Vattenkraftverk och dammar är en av de viktigaste orsakerna till att Sverige inte når upp till kraven i EU:s vattendirektiv.

Sedan 2019 har Sverige en ny lagstiftning som innebär att alla vattenkraftverk ska förses med moderna miljövillkor. Under de närmaste 20 åren är det tänkt att alla gamla miljötillstånd ska omprövas enligt den nationella planen för omprövning av vattenkraften. Beslutet togs efter en ingående dialog mellan staten, vattenkraftbranschen, miljörelsen och många andra vattenintressenter. De första ansökningarna om omprövningar för moderna miljövillkor lämnades in 2022.

Regeringens agerande. Den nytilträdde regeringen beslutade i januari 2023 att omprövningsprocessen skulle pausas och att omprövningssystemet skulle ses över. Sedan dess har pausen förlängts i omgångar. Det senaste budet är att pausen ska pågå till den 1 juli 2025. Om omprövningarna återupptas sommaren 2025, som regeringen aviserat, kommer den totala pausen att ha varat i 29 månader.

I augusti 2024 presenterade regeringen även förslag på omfattande förändringar i regelverken som styr omprövningsprocessen. Förslagen innebär att miljökraven sänks i många svenska vattenförekomster och att energiintresset kommer att väga betydligt tyngre än naturmiljön och den biologiska mångfalden när beslut om nya miljövillkor ska fattas.

Regerings paus av omprövningarna har också lett till kritik från EU-kommissionen.

Regeringen betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Återuppta snarast omprövningarna enligt den nationella planen, som ska leda till att svensk vattenkraft miljöanpassas, och försämra inte regelverket för omprövningar.

Skydd av arter, livsmiljöer och områden

Anslag till skydd och åtgärder för värdefull natur på land

Bakgrund. I Sverige är närmare 5000 arter rödlistade, varav nästan hälften klassas som hotade. De största hoten mot landlevande arter är avverkning av skog och igenväxning av landskapet.

Mer natur behöver skyddas i Sverige, både av klimatskäl och för den biologiska mångfaldens skull. EU har beslutat att minst 30 procent av ekosystemen på land och till havs ska skyddas till 2030 varav minst en tredjedel ska vara strikt skyddat, till exempel genom naturreservat. EU:s mål innebär även att samtliga ur- och naturskogar ska vara strikt skyddade. Idag rapporteras omkring 15 procent av landytan i Sverige skyddad och en betydande del av de svenska ur- och naturskogarna är oskyddade. Eftersom en stor del av Europas ur- och naturskogar finns i Sverige är det avgörande att vi skyddar mer skog om EU:s mål om skydd ska kunna nås.

Efter decennier av hårt utnyttjande av naturen räcker det inte bara att skydda natur, det krävs även restaurering av stora arealer natur. EU har därför fattat beslut om att 20 procent av ekosystemen ska restaureras till år 2030. Naturrestaureringslagen innebär även att medlemsländerna måste säkerställa att livsmiljöer inte försämras, och är därför ytterligare en anledning att skydda mer natur.

För att skydda mer värdefull natur, sköta om naturreservat och nationalparker och återställa skadad natur behöver tillräckligt mycket pengar avsättas i statens budget. Många privata markägare som vill skydda mark väntar idag på ersättning, då budgeten inte räcker.

Regeringens agerande. Regeringen har avsevärt minskat resurserna till att skydda natur. Inför 2023 skar regeringen ned anslaget för skydd av värdefull natur⁴ med en tredjedel från 1,7 miljarder 2022 till 1,2 miljarder för 2023. I 2024 års budget återställde regeringen större delen av denna neddragning. Men redan 2025 minskades pengarna till skydd av värdefull natur återigen med nästan en tredjedel, från 1,67 miljarder till 1,2 miljarder kronor.

Neddragningarna inom anslaget innebär bland annat mindre pengar till att ersätta de som väljer att skydda sin skog. Redan innan neddragningen väntade många skogsägare på ersättning. Utan tillräckliga anslag till skydd av värdefull natur riskerar skogar med höga naturvärden att avverkas. Naturvårdsverket bedömer att det krävs mycket mer pengar för att Sverige ska leva upp till åtaganden om biologisk mångfald.

Även den del av budgeten som ska gå till skötsel av skyddad natur och restaurering har minskats kraftigt. Inför 2023 sänkte regeringen anslaget för åtgärder för värdefull⁵ natur med 45 procent, från drygt 2 miljarder till 1,1 miljard och för 2024 budgeterades 1,2 miljarder. 2025 ökades anslaget lite igen till cirka 1,35 miljarder. Ökningen var öronmärkt för skötsel av naturreservat och åtgärder för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker. Nuvarande budgetnivå räcker inte för att svara mot de stora behov som finns, både Naturvårdsverket och Miljömålsberedningen har föreslagit kraftiga ökning av anslaget.

⁴ Anslaget 1:14 får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får användas för statsbidrag inom dessa områden.

⁵ Anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv.

Nedskärningar i budgeten för skötsel av värdefull natur drabbar inte bara den biologiska mångfalden i våra skyddade områden utan också friluftsliv och arbetstillfällen. De sänkta ambitionerna kommer att försvåra Sveriges möjligheter att stärka ekosystem och biologisk mångfald, och rimmar illa med EU:s naturrestaureringslag.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Öka budgetanslaget för åtgärder för värdefull natur till minst 3 miljarder kronor per år under de närmaste åren.
- Öka budgetanslaget för skydd av värdefull till minst 5 miljarder kronor per år under de närmaste åren.

EU:s ramverk för skogsövervakning

Bakgrund. Situationen i EU:s skogar är allvarlig till följd av en ohållbar markanvändning, fragmentering av skogslandskapet och klimatförändringar. För att motverka ytterligare förlust av biologisk mångfald i EU:s skogar och öka skogarnas motståndskraft mot klimatrelaterade skador är behovet av kunskap större än någonsin. Befintliga nationella skogsövervakningsprogram använder sig av olika begrepp, metoder och övervakningsintervall och fokuserar i hög grad på parametrar kopplade till produktion av skogsråvara. Det försvårar jämförelser mellan medlemsstater och bedömningar av hur förvaltningen av skogar inom EU påverkar biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

2023 presenterade EU-kommissionen ett förslag till en ny skogsövervakningslag. Syftet är att skapa en enhetlig och tillförlitlig metod för att samla in och rapportera data om EU:s skogars tillstånd, användning och förändringar. Det ska underlätta för jämförelser mellan medlemsstater, stödja bedömningar av skogsförvaltningens påverkan på biologisk mångfald och ekosystemtjänster, samt bidra till EU:s klimat- och miljömål. I skrivande stund (juni 2025) pågår fortfarande förhandlingar om lagförslaget.

Regeringens agerande. Den svenska regeringen har i en preliminär ståndpunkt uttryckt skepsis mot flera delar i förslaget, som till exempel insamling av satellitdata. Regeringen ifrågasätter mervärdet av en EU-gemensam skogsövervakning enligt kommissionens förslag.

Dessutom har Sveriges Landsbygdsminister Peter Kullgren, tillsammans med Finlands jord- och skogsbruksminister, i ett brev till kommissionen uttryckt att de är särskilt bekymrade över lagförslaget krav på att kartlägga och märka ut skogshabitat utanför Natura 2000-områden samt ur- och naturskog. De två ministrarna argumenterar för att dessa indikatorer bör tas bort.

Naturskyddsföreningen menar tvärtom att lagförslaget har stor potential att underlätta för genomförandet av flera EU-lagstiftningar rörande biologisk mångfald, klimat och hållbar användning av skogsekosystemen. Kunskap om var de oskyddade ur- och naturskogarna finns är avgörande för att Sverige ska kunna leva upp till sina nationella mål och internationella åtaganden om biologisk mångfald.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Agera för att en ambitiös övervakning av EU:s skogar, inklusive ur- och naturskog, kommer på plats.
- Ge ansvariga myndigheter uppdrag att genomföra en nationell kartläggning av skogar med höga naturvärden för att identifiera och skydda dessa områden.

Artskyddsutredningen

Bakgrund: Krisen för naturen är akut. I Sverige finns drygt 2 200 hotade djur, växter och svampar. För att skydda våra arter och därmed den biologiska mångfalden behöver lagstiftningen skärpas, bli mer tydlig och faktiskt tillämpas av verksamhetsutövare och myndigheter. Sverige har fått kritik från EU för bristande efterlevnad av EU:s naturvårdsdirektiv.

Under förra mandatperioden tillsattes en artskyddsutredning med syfte att effektivt och rättssäkert skydda fridlysta arter och livsmiljöer. 2021 presenterades utredningen som bland annat innehöll förslag som skulle ge ett starkare skydd för hotade arter, stärka myndigheternas tillsyn, förhindra artskyddsbrott och lösa konflikter kring ersättning till markägare. Utredningens förslag skulle samlat innebära ett bättre och tydligare genomförande av EU:s naturvårdsdirektiv. Utredningen skickades ut på remiss men någon proposition lades aldrig fram, vilket är ett underbetyg för förra regeringen.

Regeringens agerande. Hösten 2024 tillsatte regeringen en ny utredning om artskyddet under klimat- och näringsdepartementet. Utredningen ska ta fram förslag på nya bestämmelser om nationell fridlysning och ett ändamålsenligt regelverk för rätten till ersättning. Regeringen skriver också att utredningens förslag "kommer att utgöra ett komplement till Artskyddsutredningens betänkande [...] som fortsatt bereds inom Regeringskansliet." Det är positivt att regeringen skriver att Artskyddsutredningen fortfarande bereds och att den nya utredningen ska ses om ett komplement. I direktivet till den nya utredningen finns dock en oroande skrivning om att skydda endast de mest skyddsvärda arterna. Om fridlysningsbestämmelserna ska bidra till att bevara hotade växt- och djurarter så krävs att de arter som idag är hotade eller riskerar att bli hotade till följd av markanvändningen omfattas av bestämmelserna, alltså inte bara de mest akut hotade arterna.

Utredningen skulle slutföras i januari 2025 men har ännu inte offentliggjorts.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Publicera Artskyddsutredningen (från 2024) offentligt.
- Lägg fram en proposition med utgångspunkt i Artskyddsutredningen från 2021 där i princip samtliga förslag bör genomföras.

Uppluckring av strandskyddet

Bakgrund. I Sverige har vi haft strandskydd sedan 1950-talet. Strandskyddet är generellt och gäller vid alla sjöar, vattendrag och kuster. Syftet är att ge alla människor tillgång till strandområden och att värna växt- och djurliv. Strandskyddet är en viktig del av allemansrätten och skyddet av strändernas biologiska mångfald. Det hjälper oss också att tackla klimatutmaningar. Sedan början av 2000-talet har frågan om differentiering av strandskyddet debatterats och nya regler för att luckra upp strandskyddet införts. I januariavtalet 2019 kom regeringsunderlaget överens om att göra det enklare att bygga strandnära på landsbygden samt att skärpa strandskyddet i starkt exploaterade områden. I mars 2022 presenterade den Socialdemokratiska regeringen en strandskyddsproposition om ett kraftigt försvagat strandskydd. Propositionen föreslog bland annat att skyddade området vid små insjöar och vattendrag skulle minskas från 100 till 25 meter och att det skulle bli mycket lättare att få dispens från strandskyddet i vissa områden. Propositionen röstades ner i riksdagen.

Regeringens agerande. Regeringen och Sverigedemokraterna enades via Tidöavtalet om att reformera strandskyddet. Våren 2025 lade regeringen fram en proposition om att ta bort strandskyddet vid sjöar som är mindre än en hektar, vattendrag som är smalare än två meter och runt anlagda vatten som skapats efter 1975. Samtidigt utökades möjligheten till undantag för vissa näringsverksamheter i glesbygd till att också gälla vattenbruk. Propositionen röstades igenom i riksdagen i maj 2025.

Att ta bort det generella strandskyddet vid små sjöar och vattendrag är ett beslut i fel riktning som leder till inskränkningar i den allemansrättsliga tillgången till fria stränder för bad och friluftsliv och försämrar möjligheten för Sverige att nå flera viktiga miljö kvalitetsmål. Små sjöar och vattendrag är dessutom en grundläggande del av det allmänna naturskyddet. Att ta bort strandskyddet vid små sjöar och vattendrag innebär att minst 10 procent av Sveriges yta förlorar sitt naturskydd vilket riskerar att allvarligt skada den biologiska mångfalden i landet. Det är anmärkningsvärt att regeringen driver igenom så stora nedskärningar i naturskyddet i ett läge då Sverige i stället borde fokusera på att skydda mer natur för att värna biologisk mångfald.

Inom ramen för det uppdaterade Tidöavtalet avser partierna i regeringsunderlaget att gå vidare och utreda en ny modell där det generella strandskyddet tas bort och ersätts av ett system där kommunerna får peka ut sjöar och vattendrag där de anser att strandskydd ska gälla. Det vore ett mycket allvarligt steg i fel riktning att gå vidare med ett sådant förslag.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Behåll det generella strandskyddet i Sverige och återinför ett generellt strandskydd vid små sjöar och vattendrag. I områden med högt exploateringstryck bör strandskyddet skärpas. Eventuella lättnader bör begränsas till glesbygd. Kust- och skärgårdsområden och de stora sjöarna måste fortsatt omfattas av strandskyddet.
- Utöka strandskyddets syften med ett tredje syfte som innebär att strandskyddet även ska bevara strandzonens ekosystemtjänster som vattenrening, kolinlagring och buffrande av höga flöden.

Marint områdesskydd

Bakgrund. För att bromsa utvecklingen av förstörda ekosystem till havs och kollapsade fiskbestånd har forskare och beslutsfattare enats om att skapa marina skyddade områden. Syftet är att skapa oaser i havet där mänskliga aktiviteter är begränsade och där djur och växter kan återhämta sig. Det kan också göra livet i havet mer motståndskraftigt mot klimatförändringar. Forskare menar att minst 30 procent av våra hav måste skyddas från miljöskadlig verksamhet med ett skydd som utformats på rätt sätt. Enligt EU:s strategi för biologisk mångfald ska 30 procent av europeiska hav vara skyddade till 2030 och en tredjedel, det vill säga 10 procent av haven, ska ha så kallat strikt skydd.

Idag är cirka 15 procent av Sveriges havsområden formellt skyddade. Men skyddet innebär inte ett verkligt skydd av haven. Fiske, framför allt bottentrålning, är det största hotet mot känsliga arter och livsmiljöer i våra hav enligt Artdatabanken. Ändå tillåts fiske i många av landets skyddade områden.

Strikt skydd innebär att de allra flesta mänskliga aktiviteter förbjuds i området. Idag finns inget sådant skydd i marin miljö i Sverige. Strikt skydd är mycket viktigt och behöver omfatta hela ekosystemet och inte bara riktas mot specifika arter eller naturtyper. Det är också viktigt i förhållande till restaurering i marina ekosystem, där det som kallas för passiv restaurering har stor betydelse. Detta eftersom aktiv restaurering i havet är mycket resurskrävande och att det för många marina naturtyper saknas metoder för aktiv restaurering.

Regeringens agerande. I havsmiljöpropositionen som presenterades 2024 slår regeringen fast att Sverige ska bidra till att uppnå målet att 30 procent av europeiska hav vara skyddade till 2030 varav en tredjedel ska vara strikt skyddade. En bättre målsättning hade varit att Sverige ska leva upp till målen genom att skydda motsvarande areal av våra hav.

Regeringen har dock vidtagit andra åtgärder för att förbättra innebörden av marint områdesskydd genom att möjliggöra förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden. Men det behövs ytterligare åtgärder för att stärka skyddet. Bland annat behövs åtgärder som minskar störningar från undervattensbuller och som minskar risken för utsläpp från fartygstrafik.

När det gäller utökning av marina skyddade områden så har skyddet ökat med en procent under mandatperioden och regeringen har tagit initiativ till en marin nationalpark i Stockholms skärgård.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Ge Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna i uppdrag att föreslå hur det marina områdesskyddet kan utökas till 30 procent.
- Ge Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna i uppdrag att föreslå hur 10 procent strikt skyddade områden kan pekats ut för att skydda vår mest värdefulla marina natur.

Förbud mot bottentrålning i skyddade områden

Bakgrund. Bottentrålning är en av de vanligaste fiskemetoderna i Sverige. Metoden förstör havsbotten, stör eller dödar djuren som lever där och minskar möjligheten för havsbotten att lagra kol. Bottentrålning kan också ge stora bifångster av fisk och skalldjur av fel sort eller storlek. Många djur dör därför helt i onödan. Särskilt allvarligt är det med hotade arter eller fiskbestånd. Trots detta har det varit tillåtet att bedriva fiske med bottentrålning i marina skyddade områden i svenska vatten.

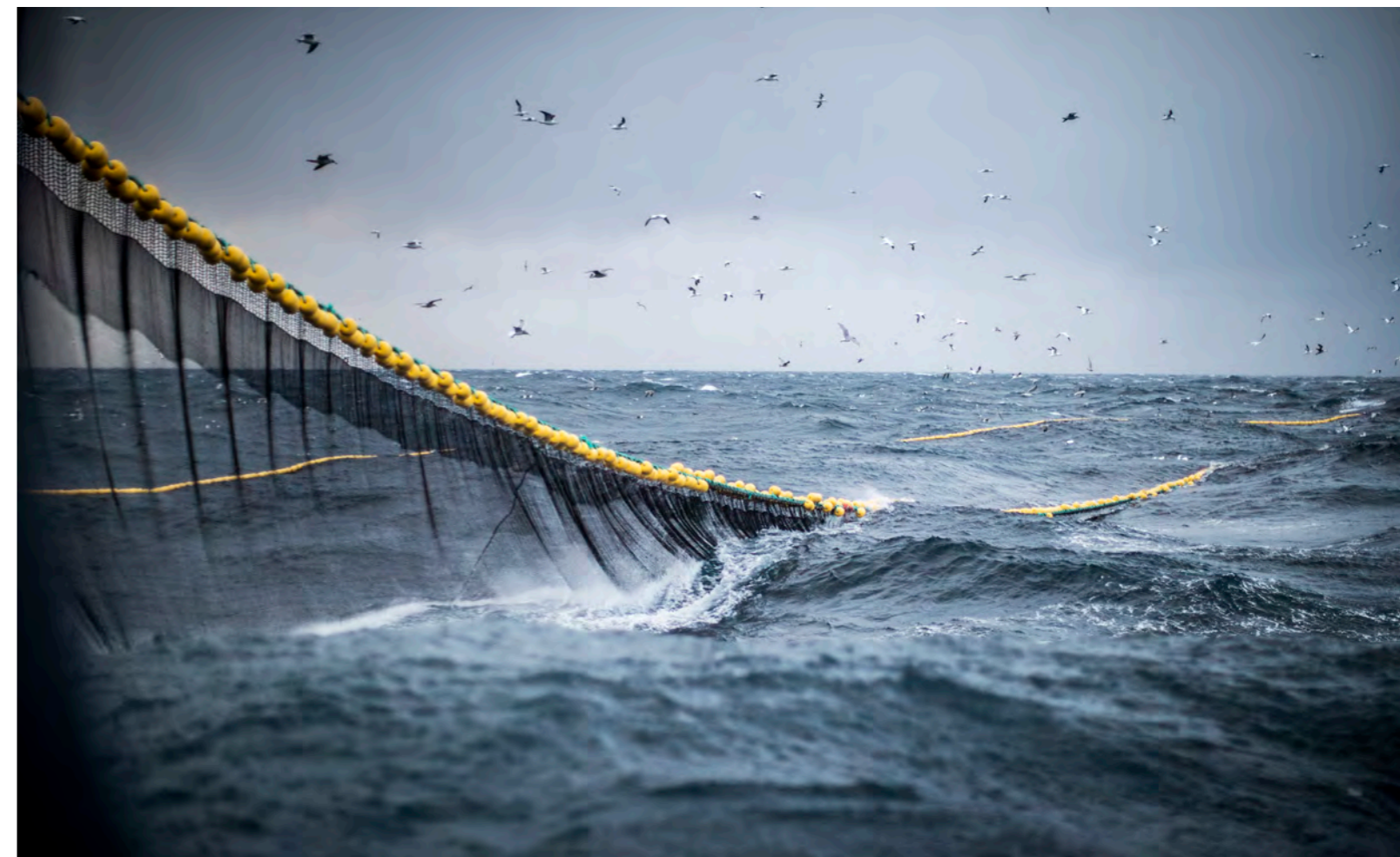
I mars 2022 tillsatte den socialdemokratiska regeringen Andersson en särskild utredare med uppdrag att se över den svenska lagstiftningen i syfte att reglera fisket för att stärka skyddet för marina skyddade områden. Utredaren lämnade sitt slutbetänkande till regeringen Kristersson i maj 2023.

Regeringens agerande. Som en del i genomförandet av havsmiljöpropositionen lade regeringen i januari 2025 fram en proposition om förbud mot bottentrålning i marina skyddade områden i syfte att öka skyddet för känslig havsmiljö. Propositionen föreslog att det ska bli möjligt att förbjuda bottentrålning i marina skyddade områden som marina nationalparker, naturreservat, biotopskyddsområden och Natura 2000-områden. Förslaget var dessutom mer ambitiöst jämfört med utredningens betänkande från 2023 eftersom förbudet gäller i skyddade områden även utanför trålgränsen. I april 2025 röstade riksdagen ja till regeringens förslag. Lagändringarna började gälla den 1 juni 2025. Det är ett viktigt steg mot ett stopp för bottentrålning i marina skyddade områden, nu återstår implementering för att det ska bli verklighet.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Ge Havs- och vattenmyndigheten samt Länsstyrelserna i uppdrag att snarast implementera den nya lagstiftningen för ett effektivt förbud mot bottentrålning i alla marina skyddade områden.

Försvagat skydd och minskning av vargstammen

Bakgrund. Vargar fungerar som en nyckelart som bidrar till stabila ekosystem och biologisk mångfald. Från att ha varit utrotade under 1960-talet, till följd av hård jakt, har vargarna tack vare skyddande lagstiftning kunnat komma tillbaka och återetablera sig i Sverige. Under inventeringen vintern 2024/2025 fanns det cirka 355 vargar i Sverige. Fram till nyligen var vargen strikt skyddad enligt både Bernkonventionen och EU:s art- och habitatdirektiv. Strikt skydd innebär att man inte medvetet får döda, tillfångata eller störa vargar, men undantag kan göras för att till exempel skydda tamdjur. I december 2024 röstade Bernkonventionens medlemsländer igenom ett förslag från EU-kommissionen om att sänka vargens skyddsstatus genom att flytta vargen från kategorin strikt skyddade arter till skyddade arter, alltså en mindre skyddad kategori. Motsvarande ändringar inom art- och habitatdirektivet gjordes i juni 2025, vilket öppnar upp för jakt på varg inom EU så länge som en gynnsam bevarandestatus bibehålls.

Sverige rapporterar vart sjätte år ett referensvärde för gynnsam bevarandestatus till EU. Antalet vargar i Sverige får inte understiga detta värde om Sverige ska kunna anses leva upp till kraven i art- och habitatdirektivet. Vid tidpunkten för sammanställandet av denna rapport (juni 2025) är referensvärdet 300 vargar, med nästa rapporteringstillfälle i juli 2025. Sveriges förra referensvärde var 270, vilket höjdes efter att EU-kommissionen 2015 kritiserat värdet för att vara otillräckligt och godtyckligt framtaget på politiska grunder.

Regeringens agerande. Den svenska regeringen har aktivt drivit på för att sänka vargens skyddsstatus i Bernkonventionen och EU:s art- och habitatdirektiv. Förändringen saknar vetenskapligt stöd och öppnar upp för vargjakt över hela Europa, vilket är en ineffektiv och riskabel väg för att minska angrepp på tamdjur, och strider mot Europas åtagande att skydda och återställa biologisk mångfald.

I Sverige bedrivs licensjakt på varg sedan 2010, eftersom våra regeringar har tolkat det som möjligt på grund av undantagsregler så länge en gynnsam bevarandestatus bibehålls. Det finns ett så kallat överträdelseärende mot Sverige på grund av vargjakten, men än så länge har det inte tagits till EU-domstolen.

Regeringen vill minska den svenska vargstammen och aviserade i oktober 2024 sin avsikt att till rapporteringen i juli 2025 sänka referensvärdet för gynnsam bevarandestatus från 300 till 170 individer. Naturvårdsverket har fått i uppdrag att göra förberedelser för 2026 års licensjakt baserat på det lägre referensvärdet.

Naturskyddsföreningen menar med stöd av forskning⁶ att vargstammen redan idag hålls på en alltför låg nivå för att stammen ska vara livskraftig på sikt. En minskning av stammen till under 300 individer är mycket riskfyllt för en redan genetiskt utarmad och starkt hotad population.

Samtidigt som ett stort fokus läggs på att minska vargstammen lägger regeringen alltför lite fokus på förebyggande åtgärder, som är det mest effektiva sättet att lösa konflikter mellan rovdjur och tamdjur. Idag täcker exempelvis inte stöden för rovdjursavvisande stängsel de kostnader som det medför, vilket även har identifierats som ett hinder av en utredning tillsatt av regeringen.

Regeringens betyg: ●

⁶ Laikre, L., Olsson, F., Jansson, E. et al. Metapopulation effective size and conservation genetic goals for the Fennoscandian wolf (*Canis lupus*) population. *Heredity* 117, 279–289 (2016). <https://doi.org/10.1038/hdy.2016.44>

Rekommendationer till regeringen:

- Säkra ett långsiktigt och vetenskapligt förankrat skydd för stora rovdjur som en del av en sammanhållen strategi för att bevara biologisk mångfald. Inte minst behöver framtagande av referensvärde för gynnsam bevarandestatus och åtgärder för att främja samexistens vila på vetenskaplig grund.
- Avsätt mer pengar och höj stödnivån till förebyggande åtgärder som skyddar tamdjur och ge full ersättning till dem som drabbas av skador orsakade av rovdjur.

Jakt på säl och skarv

Bakgrund. Det finns tre arter av säl i svenska hav: gråsäl, knubbsäl och vikare. Sälarna fyller en viktig roll i ekosystemen och kan genom jakt reglera balansen mellan och inom olika fiskbestånd. Idag har turistnäringen utvecklats runt sälarna med sälsafari och sälpaddingar. Det skapar inkomster, inte minst i glesbygd.

De växande bestånden av säl har tyvärr också lett till en ökad konflikt med det kustnära fisket. Sälarna kan både äta upp fångsten, förstöra näten och skrämja bort fiskar från redskapen. Att sälarna kommer nära kusten och tar fisk i nät beror på att det råder brist på deras huvudsakliga föda, strömming, i de yttre havsområdena. Bristen på strömming är i sin tur ett resultat av främst överfiske och övergödning. Det mest skonsamma sättet att minska effekterna av säl på yrkesfisket är att använda sig av förebyggande åtgärder, som till exempel sälsäkra redskap.

Storskarv är en sjöfågel som livnär sig på fisk. I takt med att storskarvspopulationen ökat och fågeln blivit allt vanligare längs Sveriges kuster och i sötvattenmiljöer har också konflikterna mellan människa och storskarv ökat.

Skarven, och sälarna, målas ibland ut som en starkt bidragande orsak till svaga fiskbestånd i Östersjön. Det är dock väl belagt att Östersjöns och Västerhavets ekosystem är kraftigt störda som en effekt av mänsklig påverkan genom övergödning och överfiske, tillsammans med andra faktorer som miljögifter och klimatförändringar.

Regeringens agerande. Regeringen aviserade våren 2024 i havsmiljöpropositionen att den avser att utöka och underlätta jakten på säl och skarv som en del av en så kallad ekosystembaserad havsförvaltning. Detta eftersom regeringen menar att ökade populationer av säl och skarv påverkar fiskbestånden och orsakar problem för det kustnära fisket.

Hösten 2024 lyfte Sverige säl och skarv som en övrig fråga till EU:s ministerråd. Sverige uppmanade då kommissionen att lägga fram ett förslag för att tillåta jakt på skarv i Sverige, Estland, Finland och Lettland för att bidra till återhämtningen av sårbara fiskbestånd. Sverige uppmanade också kommissionen att presentera sin utvärdering av det handelsförbud som idag gäller för produkter från säl (främst skinn, kött och olja). Sveriges regering har som målsättning att få bort handelsförbudet.

I februari 2025 riktade regeringen ett uppdrag till Naturvårdsverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Formas samt flera länsstyrelser i syfte att öka jakten på säl och skarv för att "stärka fiskbeståndens utveckling och återhämtning". Uppdraget inbegrep bland annat att på olika sätt undersöka sälens och skarvens påverkan på yrkesfisket, göra en översyn av sälskyddsområden samt att underlätta för jakt till skydd av sårbara fiskbestånd. Men även lämna förslag på åtgärder för att kunna genomföra begränsningar i säl- och skarvpopulationerna.

I april 2025 inleddes jakten på säl i svenska vatten, totalt får 1 000 gråsäl, 200 knubbsäl och 200 vikare jagas och dödas. Naturskyddsföreningen anser att det är för höga jaktkvoter.

Fiskbeståndens dåliga status och obalans i näringsväven kan inte skyllas på säl och skarv utan beror på människans överfiske och andra mänskligt orsakade miljöproblem. En ökad jakt på skarv och säl är därför inte rätt väg att gå för att sårbara fiskbestånd ska återhämta sig.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Begränsa jakten på säl till skydds jakt på skadegörande individer.
- Tillåt endast skyddsåtgärder mot skarv som är förenliga med fågeldirektivet, som bygger på ett vetenskapligt underlag och som kan ske utan betydande påverkan på andra arter.

Storskarven är en naturlig del av ekosystemet och förtjänar att behandlas med samma respekt som övriga fågelarter. Lokalt kan skarvens närvaro uppfattas som problematisk men det saknas belägg för att skarven skulle utgöra något betydande hot mot hela fiskpopulationer. Det saknas också belägg för att en ökad säljakt skulle leda till att fiskbestånden i Östersjön återhämtar sig. Tvärtom så kan en ökad jakt på säl hota sälpopulationerna på lång sikt.

Restaurering av skadad och förstörd natur

EU:s naturrestaureringslag

Bakgrund. EU har förbundit sig att restaurera 20 procent av unionens natur till 2030 genom FN:s globala ramverk för biologisk mångfald. I EU:s strategi för biologisk mångfald som antogs 2020 åtog sig EU-kommissionen att lägga fram förslag på bindande mål för att återställa natur för att uppnå FN-målen.

Lagförslaget som presenterades 2022 höll på att falla flera gånger under förhandlingen innan naturrestaureringslagen till slut antogs 2024. Lagen innebär att EU:s medlemsländer måste restaurera minst 20 procent av EU:s land- och havsområden till 2030 och alla ekosystem som behöver återställas till 2050. Lagen ställer krav på att återställa och restaurera naturtyper som är prioriterade på europeisk nivå där statusen inte är god och att återskapa livsmiljötyper i de fall arealen är otillräcklig för att arterna som är beroende av dessa naturtyper ska klara sig långsiktigt.

Regeringens agerande. Sveriges regering och enskilda regeringsföreträdare har på olika sätt motverkat att lagstiftningen ska komma på plats och vidare velat se så låga ambitioner som möjligt och gått emot expertmyndigheterna i implementeringen. Skälen som anges är bland annat att man oroar sig för hur det kan påverka skogsbruket, jordbruket, gruvnäringen och företagets konkurrenskraft.

När lagstiftningen slutförhandlades hade Sverige ordförandeskapet i ministerrådet. I den rollen förhandlade Sverige fram en kompromiss, men sedan röstade regeringen emot sitt eget kompromissförslag för att stoppa lagen. Enligt rapporter i media har naturrestaurering varit en tvistefråga mellan Liberalerna och Kristdemokraterna i regeringen, där Liberalerna velat se en mer ambitiös linje.⁷ Sveriges landsbygdsminister Peter Kullgren (Kd) har dessutom aktivt arbetat mot lagen inom EU, vilket ledde till att en blockerande minoritet tillfälligt kunde stoppa lagförslaget. I slutändan röstades lagen igenom med minsta möjliga marginal. Efter att lagstiftningen till slut gick igenom så har regeringen verkat för att Sverige ska lägga sig på lägsta möjliga nivå, och i vissa fall lägre än vad förordningen kräver, och dessutom gått emot rekommendationerna från sina egna expertmyndigheter för att kunna kringgå viktiga delar av lagstiftningen i den nationella implementeringen.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Ändra uppdraget till de myndigheter som tar fram förslaget till nationell restaureringsplan så att ambitionsnivån motsvarar vad som krävs för att nå förordningens syfte.
- Säkerställ att genomförandet av förordningen, och särskilt bedömningarna av hur stora arealer som behöver restaureras, baseras på bästa tillgängliga kunskap om vad som krävs för att långsiktigt bevara prioriterade arter och naturtyper.

Återställande av våtmarker

Bakgrund. Andelen våtmark i Sverige har minskat kraftigt. Under 1800- och 1900-talen sänktes mängder av sjöar. Kärr och mossar dikades ut eller fylldes igen, havsvikar valades in. Syftet med att torrlägga våtmark var ofta att skapa jordbruksmark eller att öka produktionen i skogen. Resultatet blev att 75 procent av alla större våtmarker nedanför fjällen är påverkade och att 90 procent av dem är borta i slättlandskapen.

När våtmarker försvinner ökar exempelvis utsläppen av växthusgaser, grundvattenbildningen minskar och den biologiska mångfalden utarmas. Det är därför viktigt att skydda kvarvarande värdefulla våtmarker och att återskapa och restaurera förstörda våtmarker. Restaurering genomförs av flera olika aktörer. Markägare, kommuner, myndigheter och organisationer är alla inblandade i arbetet. Det finns statliga stöd, såväl som bidrag från EU, att söka för genomförandet men takten måste öka och därmed även finansieringen.

En undersökning bland lantbrukare visar att många fler skulle vilja anlägga våtmarker om de fick hjälp med den omfattande administrationen. Den mest framgångsrika lösningen har varit att införa lokala åtgärdssamordnare som hjälper markägare med arbetet med dispenser och tillstånd som krävs för att anlägga en våtmark.

Regeringens agerande. Trots en uttalad satsning på våtmarker sänkte nuvarande regering vid sitt tillträde anslagen för våtmarksarbetet jämfört med föregående regerings satsning. Det är först från 2025 som anslagen har ökat till en högre nivå och regeringen har framhållit att man gör en långsiktig satsning på våtmarker. Detta har dock finansierats genom nedskärningar i anslaget för skydd av värdefull natur i budgeten, vilket är en viktig anslagspost för att skydda ännu oskyddade våtmarker samt andra naturtyper. Budgetnedskärningar på havsmiljöområdet har också inneburit att stödet till de lokala åtgärdssamordnarna har minskat när detta stöd egentligen behöver öka.

Regeringen har under mandatperioden delat ut flera regeringsuppdrag som rör våtmarker. Bland annat är det positivt att Naturvårdsverket har fått i uppdrag att utreda behov av att ändra lagstiftningen för markavvattning och vattenverksamhet. Det har efterfrågats av statliga myndigheter eftersom det har identifierats som ett stort hinder i återvättningsarbetet.

Sverige ligger fortfarande efter med arbetet att återvåta torvmarker. Därför behövs en betydligt större satsning på våtmarker samtidigt som exploateringen i form av exempelvis torvbrytning behöver stoppas.

Regeringens betyg: ●

Rekommendationer till regeringen:

- Öka anslagen för skydd, restaurering och återskapande av våtmarker för att öka takten i våtmarksarbetet i både skyddad och oskyddad natur.
- Utöka och permanenta satsningen på lokala åtgärdssamordnare, vilket är en kostnadseffektiv metod i våtmarksarbetet.

⁷ <https://www.altinget.se/eu/artikel/sverige-forsoker-skjuta-ner-restaureringslag-tunga-medlemslander-rasar>

Naturskyddsföreningen är Sveriges största miljöorganisation och en folkrörelse som sedan 1909 står upp för naturen. Vi sprider kunskap, bildar opinion och påverkar beslutsfattare – lokalt, nationellt och globalt. Klimat, skog, jordbruk, miljögifter, vatten, hav och hållbar konsumtion är våra viktigaste arbetsområden. Bra Miljöval är vår miljömärkning och Sveriges Natur vår medlemstidning. Välkommen att bli medlem, engagera dig eller skänk en gåva. Tillsammans har vi kraft att förändra.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen